

Historische brongegevens over de Torenburg bij Alkmaar

(Samengesteld door Ben Dijkhuis, 12 jan 2022, update 14 april 2023)

De Torenburg, zou rond 1254 gebouwd of herbouwd zijn door Roomskoning Willem II en had de functie als verdedigingswerk tegen de West-Friezen en bovendien als grensvesting tussen Holland en West-Friesland. Gezien de aanwijzingen van opgedoken tufstenen resten en de aanwezigheid van de Nieuwburg in 1254, waar vanuit Willem II enkele oorkonden liet uitgaan, ligt het eerder voor de hand dat het kasteel in een vroegere periode is gesticht. Hoewel er geen betrouwbaar bewijs daarvoor bestaat, wordt er wel verondersteld dat er mogelijke een voorloper is geweest.

Bij diverse aangelegenheden was de rol van het kasteel als grafelijke vesting duidelijk, bijvoorbeeld bij het, op verzoek van de abt, gevangenen zetten van drie monniken uit Egmond 16 mei 1282).

Op 20 januari en 6 februari 1289 (1288 paasrekening) had graaf Floris V zijn zetel op de Torenburg, alwaar hij vertegenwoordigers van de *West-Friese ambachten* ontving in verband met hun overgave en onderwerping. Op 20 januari (NA, AGH 3.01.01, inv.nr. 327) de drie vierendelen van het Hoogwouderambacht en op 6 februari met vertegenwoordigers van Nieuwe en Oude Niedorp, Barsingerhorn en Winkel (NA, AGH 3.01.01, inv.nr. 238).

Het is niet uitgesloten dat de uiteindelijke overgave van de West-Friezen en het bijbehorende vredesverdrag (na de slag bij Vronen) in 1299, eveneens op de Torenburg heeft plaatsgevonden.

De bronnen:

1. Marijke Gumbert-Hepp, J.P. Gumbert; *Annalen van Egmond*; 2007; *Verloren Hilversum*.

p. 346/7 (appendix)

1282, 16 mei

In die Agnetis

Mille, ducentius. octogenisque. duobus

Annis. Heinricus. Symon. Egidius. Lodowicus

Albertus. capti sunt. in Thornburgque redacti.

Insuper hoc ipso rex est Willelmus in anno.

Fresonibus multis occisis. despoliatis.

Captis. translattus. ac in Middelburg tumulatus.

Anno domini . M°.cc°.lxxxii. In vigilia pentecostes. capti sunt. tres monachi. Gerardus de Alkemade. Iodewicus. Symon Gale In thorenburgque redacti. a. florentio abbate ekmundensi. filio werenboldi militis.

Op de dag van Sint Agnes. In het jaar duizend, tweehonderd, tachtig en twee zijn Hendrik, Simon, Gillis, Lodewijk en Albert gevangengenomen en in de Torenburg opgesloten. Bovendien is in ditzelfde

jaar koning Willem, nadat vele Friezen gedood, beroofd en gevangen genomen waren, overgebracht en in Middelburg begraven.

In het jaar des heren 1282 zijn op de vigilie van Pinksteren drie monniken gevangen genomen: Gerard van Alkemade, Lodewijk en Simon Gale. Zij zijn in de Torenburg opgesloten door Floris, abt van Egmond, zoon van ridder Wermbold.

2. Marijke Gumbert-Hepp, J.P. Gumbert; Willem Procurator Kroniek; 2001; Verloren Hilversum

p. 170/171

1282

Eodem anno scilicet. M.CCLXXXII. per Florentium abbatem Egmondensem tres monaci sibi rebelles capiuntur. et apud Alcmariam in castro comitis dicto Thorenburg usque ad recognitionis necnon humilitatis tempora reponuntur. quorum nomina propter maiorem fidem aliorumque correctionem videlicet Gerardus de Alcmade Symon Gale necnon Ludovicus presenti ordine describuntur.

In hetzelfde jaar, namelijk 1282, werden door Floris, abt van Egmond, drie opstandige monniken gevangengenomen en bij Alkmaar in het kasteel van de graaf, Torenburg geheten, opgesloten tot het moment van hun bekentenis en hun berouw. Hun namen worden hier, wegens grotere geloofwaardigheid en voor de correctie van anderen, opgenoemd: Gerard van Alkemade, Symon Gale, en ook Lodewijk.

3. Kruisheer II; Oorkondeboek van Holland en Zeeland:

1254 sept. 12 1019 Den Haag

Rooms-koning Willem beveelt Arnoud van Heemskerk, burggraaf van Torenburg en baljuw van Kennemerland, de abt en het convent van Egmond bij te staan bij het onder hun rechtsmacht terugbrengen van onvrijen ten aanzien waarvan hun aanspraken op wettige wijze zijn bevestigd. (Archief Abdij van Egmond)

Willelmus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, nobili viro A. de Emecekercke, burgrauio de Torenburg et ballivo Kenemarie, dilecto fideli suo, gratiam suam et omne bonum.

Viris religiosis abbati et conventui Egmundensibus, dilectis nostris fidelibus, quos pre omnibus aliis hominibus terre nostre in quiete pacis et in vigore iusticie specialiter cupimus confoveri, de omnibus querimoniis quas coram te duxerint deponendas, in omnibus et per omnia plene facias sicut nostram gratiam diligis quicquid postulaverit ordo iuris, et si forte de aliquibus hominibus tue commissionis, vivis vel mortuis, quos suos ministeriales vel sua allegaverint esse mancipia, tibi vel aliis moverint questionem eosque per testimonium sex vel septem dictis hominibus ad minus in tercio gradu consanguinitatis attinentium, prout ex iure et consuetudine hactenus est consuetum, ostenderint et evicerint esse suos, tu extunc sine qualibet difficultate dictos abbatem et conventum huiusmodi hominum sic coram te in figura iudicii obtentorum, si vivi extiterint, et bonorum suorum, si mortui, iuxta quod in hiis approbata consuetudo tenet et hactenus observata, pacifica possessione gaudere facias et quietam, assertionem super hiis inficiantium nonobstante.

Datum apud Hagam II idus septembris, indictione duodecima.

4. Kruisheer III p. 760

1273 [apr. 7-1274 mrt. 30] 1663

Graaf Floris V kent (Nikolaas) heer van Putten een schadeloosstelling van 50 pond Hollands toe in verband met in zijn dienst bij Torenburg geleden verliezen aan paarden en goed.

5. Kruisheer IV p. 666

1289 jan. 20 Torenburg

Graaf Floris V aanvaardt de onderwerping van de ingezetenen van drie vierendelen van Hoogwouderambacht, en verleent hun een keur. (NA Den Haag, Archief graven van Holland 3.01.01 inv.nr. 327.)

Wi Florens graue van Hollant maken cont alle den ghenen die dezen brief zullen zien ende horen dat wi van allen tuiste die ghewesen heeft tusschen ons ende die onse II van eenre zide, ende dien van drien verendelen van Houtwouder ambucht an die ander zide, met hem ouer een ghedraghen hebben ende vergheuen hebben onzen II euelen moet omme eene ewelike zoene ghetrouwelike te houden an beden ziden, ende zi ons daer bi hulde ghesuoren hebben voer hem ende alle hare naco-llmelinghe ons ende onzen nacomelinghen die grauen zijn van Hollant.....

6. J.C. Kort. Leentransporten Oudorp 136x – 1530.

ONS VOORGESLACHT; Maandblad van de Zuidhollandse Vereniging voor Genealogie. No. 356 40e jaargang December 1985; p. 755-756

Zijn goed (Nikolaas van Torenburg), (1410: verminderd met een weide van ca. 5 morgen bij Alkmaar in de ban van Oudorp bij de molen van de graaf, noord: de leenheer, zuid: de leenman met de hofstede Torenburg, die leen is; en een stuk land binnen Alkmaar binnen de Rekerdijk, groot 2 morgen, noord: de leenheer, zuid: Nikolaas Scoutken; 1454: zijnde de hofstede; 1530: Hoog; Torenburg bij de stad Alkmaar; 1461: vermeerderd met een stuk - land, genaamd taag Torenburg, gelegen naast de hofstede, groot 8 koeweiden, waarvan Bertout van Torenburg, Adriaans oudere broer, een zevende heeft).

...- 136.: Nikolaas van Torenburg met zijn goed, 1 fo. 1.

4-11-1410: Hendrik van Torenburg krijgt een weide en 2 morgen ten eigen, NA-AGH 3.01.01 inv. 230 fol. 7ov.

22-12-1454: Adriaan van Torenburg voor Christina van Torenburg, weduwe Jacob Hugenz., zijn moeder, bij dode van Nikolaas van Torenburg, haar broer, NA-AGH 3.01.01 inv. 716 - fol. 24.

1-4-1461: Heer Nikolaas van Torenburg bij dode van Christina, zijn moeder, ook met Laag Torenburg, waarna overdracht aan Adriaan van Torenburg, zijn broer, NA-AGH 3.01.01 inv. 90 fol. 2v-3.

30-11-1461: Bertout van Torenburg bij dode van Christina, zijn moeder, NA-AGH 3.01.01 inv. 717 fol. 4v.

3-9-1484: Nikolaas van Torenburg bij dode van Adriaan, zijn vader, NA-AGH 3.01.01 inv. 721 fol. 1v.

24-5-1489: Willem van Rietwijk bij overdracht door Nikolaas van Torenburg Adriaansz NA-AGH 3.01.01 inv. 721 fol. 6v.

30-3-1500: Dirk Simonsz. Nikolaas Korfsz. bij overdracht door Nikolaas van Torenburg Adriaansz., NA-AGH 3.01.01 inv. 723 fol. 11.

12-5-1502: Dirk Korf bij overdracht door Willem van Rietwijk, die Laag Torenburg als eigen bezat, omdat in 1410 ten eigen was gegeven en bij vergissing was opgedragen maar het zal nu eigen blijven, NA-AGH 3.01.01 inv. 723. fol. 11v-12.

5-7-1512: Mr. Jacob Pijns voor Gerard, dochter van Nikolaas Korf, zijn vrouw, bij dode van Dirk, haar broer, NA-AGH 3.01.01 inv. 724 fol. 16v.

6-5-1521: Willem Pijns bij overdracht door Frank Andriesz. voor Gerard Korf, weduwe Jacob Pijns, zijn moeder, met lijftocht van Geertruida, dochter van Jan de Heuyter, zijn vrouw, NA-AGH 3.01.01 inv. 725 fol. 9.

18-6-1530: Mr. Willem Pijns ten eigen, omdat de stad Alkmaar Hoog Torenburg heeft doorgegraven voor de stadswal, in ruil voor 6 morgen in Rijswijk, NA-AGH 3.01.01 inv. 725 fol. 28v-30.

7. Archief Abdij van Egmond (Noord-Hollands Archief)(P.A. Meilink, 's Gravenhage 1951)

Regestenlijst nr. 57

1254 September 12 (apud Hagam II Idus Septembris)

Wilhelmus, Rooms koning, gelast A(rent?) de Emecekerke, burggraaf van Torenburg, baljuw van Kenemaria, dat hij, wanneer abt en convent van Egmonda verklaren, dat een persoon in zijn rechtsgebied hun dienstman is (ministerialis vel mancipium) en dit door 6 of 7 getuigen kan bewijzen, abt en convent in het rustig bezit van dezen zal laten.

Zie ook Kruisheer II.

Regestenlijst nr. 720

1404 23 juni (op S. Jansavont te midsomer)

Heynric van Torenburgh verklaart verkocht te hebben aan heer Jan van Catwijk, monnik en hospitaalmeester van het klooster van Egmond, ten behoeve van het hospitaal, een kamp land te Bachem, genaamd de Hoern, groot 8 grazen. (Oorspr. Inv.no. 990)

Regestenlijst nr. 1287

1481 27 juni (des Woensdages na S. Jansdach midsomer)

Heynrick van Thoernenburgh Claesz., schout van Scoirl, oorkondt, dat Outout Gerytsz. vóór hem verklaarde verkocht te hebben aan heer Claes van Aerckom, abt van het klooster van Eggemondt, twee akkers geestgrond, groot 160 roede, gelegen in den ban van Scoirl, voor Hargom. (Oorspr. Inv.nr. 435).

Regestenlijst nr. 1290

1482 23 juni (des dages voir S. Jansdach in den soemer)

Heynrick van Thoernenburgh Claesz., schout van Scoerl, oorkondt, dat Katherijn Outen weduwe, met haar voogd vóór hem verklaarde verkocht te hebben aan den abt van S. Aelbertsklooster in Eggemondt een stuk geestland, gelegen in den ban van Scoerl, vóór Hargen, groot 4 snees. (Oorspr. Inv.nr. 436)

8. Rekening van Reinhout van Brederode uit 1358.

NA Archief Graven van Holland 3.01.01, inv.nr. 1937, fol. 16v; oude orde: ARA; Grafelijkheids

Rekenkamer inv.nr. 3689, fol. 16v.

Inzake het garnizoen dat op de Torenburg lag. (Cordfunke; Alkmaar van boerderij tot middeleeuwse stad; 1973; Ter Burg, Alkmaar; p. 140).

“Item heeft Reynout wegs jegen bi mine heren des hertoghen bevelnisse ende siins baets van iijj ghesellen cost, die opt huys te Torenburgh laghen, dair die goede lude van Alcaer mede ghesellen hadden liggende om die stede te bet te voirhoeden ende laghen dair van des saterdaghes na sente martinus daghe inden winter tote diinxdagen toe des sente lucyen daghe, dat ziin xxxij daghe elften gheselle ghegeven van samen coste des daghes, iijj groten sacen enen salt vout xvj .. gherekent: xvij lb xvj sc” (17 pond 16 scelling)

9. Van het Regionaal Archief Alkmaar

0001 Inventaris van het archief van de gemeente (stadsarchief) Alkmaar, 1254 (1325) -1815 (1816). ☐

Toegangnummer: NL-AmrRAA-10.1.1.001

II Stukken betreffende bijzondere onderwerpen; II-E-2 Aankomsttitels van huizen en landerijen; II-E-2.1 Ten behoeve van stadsuitbreidingen van voor 1573.

reg.nr. 164.

1537, september 6. Willem Jansz., schout, en Claes Lourisz. en Dirrick Symonsz. van Heck, schepenen in Alcmaer, verklaren, dat Symon Jansz., Jordaen van Foreest en Jan Jansz. Buyser, burgemeesters, met consent van de vroedschap verkocht hebben aan Jacop Florijsz., het Hooch Toornenburch, gelegen binnen de veste van Alcmaer benoorden en achter Lutke Oudorp, strekkende van het westeinde van de Toornenburch aan de noordzijde oostwaarts op tot de middelste toren tot op vijf voeten van de sloot bij de stadswal en voorts oostwaarts op van de middelste toren tot het einde van de Toornenburch tot op zeven voeten van de voornoemde sloot, en aan de zuidzijde van Toornenburch voornoemd, zoals dat door de burens van Lutke Oudorp en de koper geroid is. Met stadszegel en burgemeesterszegels (zeer beschadigd). In dorso: Quijtschelding. Inv. nr. 1372.

reg.nr. 208. Inv.nr. 1372

Aankomsttitel van een stuk land, genaamd Hoog Torenburg, gelegen benoorden en achter Luttk Oudorp, afkomstig van de erfgenamen van Pieter Say. 28 februari **1565**. Met oudere titel. 6 september 1537. 2 charters.

Aangekocht in verband met de stadsuitbreiding en een te graven waterloop. reg.nr. 164. **1537**, september 6. Willem Jansz., schout, en Claes Lourisz. en Dirrick Symonsz. van Heck, schepenen in Alcmaer, verklaren, dat Symon Jansz., Jordaen van Foreest en Jan Jansz. Buyser, burgemeesters, met consent van de vroedschap verkocht hebben aan Jacop Florijsz., het Hooch Toornenburch, gelegen binnen de veste van Alcmaer benoorden en achter Lutke Oudorp, strekkende van het westeinde van de Toornenburch aan de noordzijde oostwaarts op tot de middelste toren tot op vijf voeten van de sloot bij de stadswal en voorts oostwaarts op van de middelste toren tot het einde van de Toornenburch tot op zeven voeten van de voornoemde sloot, en aan de zuidzijde van Toornenburch voornoemd, zoals dat door de burens van Lutke Oudorp en de koper geroid is. Met stadszegel en burgemeesterszegels (zeer beschadigd). In dorso: Quijtschelding. reg.nr.244.

1565, februari 28. Willem van Ryedtwijck en Jan Jacobsz. Brouwer, schepenen in Alckmaer, verklaren dat Jan Pietersz. Say, Doeff Pietersz. Say, Cornelis Aerians, man van Trijn Pietersdr. (Say), mede namens Marytgen en Wijve Pietersdr. Say, verkocht hebben aan de stad Alckmaer, een stuk land genaamd Hoochtoornburch, gelegen binnen der stede vesten benoorden en achter Lutke Oudorp, strekkende van de westzijde van de voornoemde Toornburch aan de noordzijde oostwaarts op tot de middelste toren op vijf voeten na aan de sloot bij de stedewal en voorts oostwaarts op van de middelste toren tot het einde van de Toornburch op zeven voeten na aan de voornoemde sloot, welk land hen is aangekomen van wijlen hun vader Pieter Jacobsz. Say, onder voorwaarde, dat een huisje met boomgaard in de Coeltuyn, eertijds door Gryet Jansdr., weduwe van Pieter Jacobsz. Say voornoemd, verkocht aan Hubert Pietersz., zal blijven liggen, voor welke koop Cornelis Aeriansz. ten onderpand heeft gesteld zijn huis en erve aan de zuidzijde van de Langestraet, belend ten oosten Cornelis Pietersz. Halfvasten, ten westen Cornelis Dircxsz. Haen. Met 2 zegels. reg.nr. 397.

1425 Aankomsttitel van een deel van het land genaamd Torenburg, gelegen buiten de Friesepoort, afkomstig van Alyt en Maertgen Allerts dochters. 17 september 1577. 1 charter.

reg.nr. 397.

1577, september 17. Jan Claesz. en Cornelis Reyersz. Pen, schepenen in Alckmaer, verklaren dat Jacop Allertsz., Andries Symonsz. Cluyver als voogd van het kind van Alijt Allertsdr., en Adriaen Jansz. van der Nijenburch als voogd van Maertgen Allertsdr., erfgenamen van Allert Claes Louwen, bekend hebben betaald te zijn door burgemeesters, wegens de 288 roeden 9 voeten 6 duim, welke van hun land genaamd Torenburch zijn afgegraven t.b.v. het blokhuis buiten de Vryessepoort en de gracht met de singel, stellende ten onderpand het stuk land genaamd Toornburch, gelegen alsvoren, belend ten oosten Jacop Allertsz., ten zuiden de stadsvesten, ten noorden de Melckersloot. Met 2 zegels.

10. C. vander Woude; Kronyck van Alckmaer. Met zyn dorpen; 1658; Symon Cornelisz. Brekegeest. In de Lange-straet (Alkmaar).

p. 23:

Anno **1254** quam Coning Willem weder tot Alckmaer, ende beduchtende dat onse Stadt wel weder mocht aengetroffen werden deur de rebelle Vriesen, liet hy een stercke Kasteel dicht voor des Stads-wallen maken: dat hy noemde Toornenburch, ende heeft gestaen op de plaetse diemen nu noch Toornenburch noemt, doen ter tydt buiten onse Stadt, maer nu binnen de Wallen de meestendeel, vermits 't Vriese-Bolwerck ende het Driesprongetje daer buyten, oock gesorteert hebben aen de circumvallatie van 't Toornenburch voorschreven, wel verstaende, de grond van dien.

p.125:

4. 't Kasteel Thoernenburgh.

Ghebout Anno **1255**. van Koningh Willem, eertyts dicht voor onse Stadt Alckmaer, maer nu is de plaetse [daer het gestaen heeft] meestendeel binnen des stads Wallen.

5. 't Kasteel Middelburgh.

Ghebout van Graef Floris Anno **1286**. Gestaaen hebbende tusschen de Castelen Nieuburgh ende Thoernen-Burgh, dicht aen de Zuyt-West-zyde vande Munnicke-Burgh (1658: Munnicke-Brugh): welkers Fondamenten by onsen gedeneken zyn uytgegraven.

11. S. Eikelenberg; Alkmaar en zyne Geschiedenissen; 1747; Philippus en Jacobus Losel, Rotterdam.

p. 10, 11

Van de Driesprong af strekt zig langs den Omloop, een stukweegs na de Zwijnmeir , 't veldt, Hoog-Torenburg genoemd. Het vertoont zig eene voet boven den Zomerpeil, en zichtbaar genoeg, 't beloop van 't Slot, daar weleer getimmerdt; in zulker wijze, dat de Beschouwer niet laaten kan zig in te beelden, in den begraasden grondt, den plaats van de grondvesten der Torens, een gedeelte van den kring der Graften te zien. Een gedeelte, zeg ik, want zulx blijkt uit de grondspeuren; en de Gedenkschriften zeggen, dat een gedeelte is vernietigdt door het delven der Graft en het bouwen der Vesting, binnen welke egter de Straat het Torenburch nog den naam bewaardt , en een stuk grondts, eer 't betimmerdt wierdt, *klein Torenburg* pleegte heeten. Beide, zoo ik agte , dus genaamdt, omdat de omtrek der Burg zig tot daar aan toe uitbreide; vertoonende de speuren van zijne Graft een stuk van eenen kring, van welke de middellijn wel tot zoo verre zoude reiken. Ook hebbe ik, by 't verbouwen eener wooning in de Straat het Torenburg, zien sloopen eenen brok muurs , opgehaaldt van steenen , even eens als anderen my uit de puinhoopen der Sterkte ter hand gekoomen; hoedanige men ontrent den tydt zijner bouwing, nooit, zoo ik agte, daar na, heeft gebakken.

De Buurte de Kooltuin grenst aan de zuidwestkant van den grondt van het Torenburg; desgelijks doet ook de bodem van het Luttikoutdorp.

Dat de Koolhof der Sterkte op de plaatze van de Kooltuin, en Luttikoutdorp eertijds, ver buiten Alkmaar, een kleiner samenwooning van menschen, dan Outdorp, geweest is , zeggen de Overleveringen, die ik niet zie waarom men in dit geval geloove kan weigeren.

p. 78-79

Duurende de toerustingen tot deezen oorlogstogt, in dit zelve Jaar twaalhonderdt vyf en vyftig, werd er op Koninklijk beveel oostwaard van Alkmaar, een Slot gebouwdt, dat de naam Torenburg wierdt toegeëigendt, zoo men zegt, ter geheugnis van 's Vorsten toorn tegen de Vriesen.

Tusschen den grondt, daar op de buurten van Alkmaar zig verspreiden, en den Burgt lag doe ter tijdt eene streek Landts, maar een weinig booven 't gemeene Zoomerwaater verheeven; derhalve moerassig, week by gemeen Ty, onbegangbaar by den winter. Die delling strekte zig van, daar nu de Paardesteeg legt, tot verder Oostwaardt, dan 't veldt Hoogtorenburg; gelijk af te meeten is uit de

gedaante van 't overschot, heden buiten den ring der Vesten tusschen de Oude Hoornsche Vaart en de Zwijnmeir begreepen.

Over zulx, om noodigen toegang tot de Sterkte te hebben, werdt 'er dwars door den poel heene opgeslaagen een Dijk, die nog heeden gezien en de *Dijk* wordt geheeten.

Van dien Dijk af westwaardt aan wierdt ook teffens een weg gemaakt, die, zeedert tot op deezen dag met den naam Koningsweg bekendt, naar myn oordeel te onregt gezegdt wordt uit het Moeras gemaakt te zyn.

p. 91, 92

Zuidwaardt van daar wierdt door last van Floris met grooten haast een weg gemaakt, van Torenborg by Alkmaar af tot aan Outdorp, door de zelfde streek en dwars over de Vaart, daar eenige jaaren te vooren de overtocht was ondernomen.

Die weg, naderhandt en nog heden met den naam Munikkeweg bekendt, neemt eigenlijk zynen aanvang uit den Driesprong hondert vyf en vyftig Roeden Oostwaardt van Torenborg, en loopt met verscheide bogten tot aan de van Outdorp, daar hy eindigt. De Driesprong zelf, toen als een stuk van een der Zomerdijken van 't Geestmerambagt, diende ten aangang tot aan 't begin van de zelve.

12. G. Boomkamp; Alkmaer ende szelfs Geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg, en veele andere echte Stukken en Bescheiden; 1747; Philippus en Jacobus Losel, Rotterdam.

1545 p. 146,147

Den laetsten February wierdt de Stadt het Landtje, genaemt Hoogtoorenborg, gelegen binnen der Stede Vesten van *Alkmaer*, aen de Noordzyde, ende agter het Luttikoudorp, strekkende van 't Westeinde van 't voorschreve Toorenborg aen de Noordzyde Oostwaerts op, tot den middelsten Tooren, op vyf voeten na aen de Sloot, leggende by der Steden Wal, ende voort Oostwaerts op van den middelsten Tooren, tot het einde van Toorenborg, op zeven voeten na aen de voornoemde Sloot, met conditie dat het huisje met den boomgaert van Huibert Pietersz. in de Kooltuin zoude blyven staen , quytsgholden: als mede eenige Roeden Lands, die tot het maken van de nieuwe Vaert, leggende by de Houten buiten de Geesterpoort, wierden weggedolven.

In dees tydt slondt een Tooren op 't Nieuwlandt.

1564 p. 144

In het volgende Jaer wierdt de Leet doorgeschooten *tot'm* de Bergermeer, om daer door meer verversching , en gemakkeliker lossing van het water te hebben, en wierdt ook *die* en de *Egmonder Meer* begonnen bedykt te worden by Accoort tusschen den *Grave van Egmond*, den *Heer van Brederode*, en *Alkmaer*, betalende de laetsten volgens 't Accoort 600 guldens: ook zyn de steene Bruggens by de Quakel, aen 't einde van het Luttikoudorp en 't Dronkenoort gelegd: nog is geconsenteert, dat de Stadt het Landtje , gelegen agter 't Luttikoudorp , genaemt *Torenburgh*, zoude koopen.

1569 p. 163

In dit Jaer is by den Vroedschap besloten de Sloot, komende tot in het Dronkenoort, te dempen tot behoef van een straet thans: de St. Jacobstraet genaemt, 't welk in 't volgende Jaer

1570. volbragt wierdt, als wy dan zien zullen. Ook wierdt vastgesteld de Erven van het Slot Torenborg te verkopen om betimmert te worden.

1579 (1601?) p. 377

Ik vinde in dit Jaer volgens oude quytscheldingen aen Burgemeesters verscheide Lynbanen, Huizen en Erven, by 't fortificeeren en vergrooten der Stad afgebrooken en weggedolven, opgedragen, onder deezen vinde ik eene quytschelding van den 17 September, waer in gewag geschiedt van eenige roeden Lands, afgenoomen van 't Land genaemt Toornburg, tot behoef van een Blokhuis buiten de Vriesse Poort, en den Gragt en Cingel om het zelve Blokhuis, stellende de

Verkooper ten onderpand een stuk Land genaemt Toornburg, daer het voorschreven Land afgedolven is, leggende in den banne van *Alkmaer*, buiten de Vriesse Poort, belent de Stadts Veste aen de Zuidzyde, met de Melksloot aen de Noortzyde.

13. W.A. Fasel; Alkmaar en zijne geschiedenissen. Kroniek van 550-1600; 2012; Vereniging Oud Alkmaar. (Met bronvermeldingen van het archief van Alkmaar).

1072

Wegens hun dapperheid in de strijd tegen de Westfriezen ontvingen de Alkmaarders van de hertog een stadswapen, te weten een zilveren burcht op een rood veld. Volgens sommigen zou Alkmaar vroeger een ander wapen hebben gehad, namelijk een Meerman en een Meermin, volgens anderen een Spade en volgens weer anderen een Zwaard en Scepter gekruist, maar volgens Eikelenberg is dit onjuist. Boven de deur van de Stadstimmerwerf was in 1721 nog een gevelsteen te zien met daarop het stadswapen met de burch, welke steen afkomstig zou zijn van kasteel Torenburg ([collectie aanwinsten reg.archief.37-5](#)).

1222

Na de dood van zijn vader Willem I werd Floris IV graaf van Holland, wiens dochter Margriet, gehuwd met graaf Herman van Heymenberg, in één dracht 365 kinderen ter wereld bracht ([Kronyk van Egmond of jaarboeken der voorstelyke abten van Egmond.... door broeder Jan van Leyden, vertaald door Kornelis van Herck en Gerard Kempfer. Alkmaar 1732..61](#)).

N.B. In de tekst staat abusievelijk Dirk IV in plaats van Floris IV.

Heeft Willem, de broeder van graaf Dirk, op de Torenburg hof gehouden. Het was toen een ronde toren, maar is door rooms-koning Willem II tot een vierkante burcht gemaakt ([collectie aanwinsten reg.archief.37-9v.](#))

N.B. In 1234 was Floris IV graaf van Holland.

1255

Heeft rooms-koning Willem ter bescherming van Alkmaar een kasteel laten bouwen dat de Torenburg wordt genoemd ([C.van der Woude, Kronyck van Alckmaer. met zyn dorpen. tweede vermeerderde druk..20, 110, Alkmaar en zijne geschiedenissen beschreven door Simon Eikelenberg. 1737..78, Chronicon Hollandie,Zeelandie et Terre Traiectensis, door Johannes à Leydis. g.a. Alkmaar, collectie aanwinsten nr.1..261](#)).

N.B. Voor een uitvoerige beschrijving van het kasteel (vermoedelijk ontsproten aan de fantasie van Adriaan Westfalen) zie [collectie aanwinsten reg.archief.18-121](#). zie ook [collectie aanwinsten reg.archief.37-9](#).

1256, januari 28

Rooms-koning Willem trok wederom West-Friesland binnen en werd te Hoogwoud doodgeslagen, waarna men zijn lichaam heimelijk begroef in een huis. Ook de Alkmaarders trokken met de graaf mee en - na wonderen van dapperheid te hebben verricht - sneuvelden zij allen, op 5 man na, die het veldteken (vaandel) behouden thuis brachten. Onder de gebouwen die hij stichtte waren de grote zaal in het Hof te 's Hage, het slot Torenburg, het huis te Heemskerk "en soo men wil het huis daer thans jonker Johan van Vladderakke in woont op de hoek van 's Pieterstraet en Paerdesteeg t'Alkmaer".

([C.van der Woude, Kronyck van Alckmaer. met zyn dorpen. tweede vermeerderde druk. in: uitgave interbook international..20, Alkmaar en zijne geschiedenissen beschreven door Simon Eikelenberg. 1737..81, collectie aanwinsten reg.archief.35-120](#)).

1282

Werden monniken uit Egmond in de Torenburg opgesloten ([Chronicon Hollandie,Zeelandie et Terre Traiectensis, door Johannes à Leydis. g.a. Alkmaar, collectie aanwinsten nr.1..263](#)).

1286

Heeft graaf Floris V vier kastelen doen bouwen, te weten het Huis te Medemblik, de Middelburg bezuiden de Munnikenbrug, de Nieuwenburg bij de Halvemaan te Oudorp en de Enigenburg bij Nieuwendoorn. Ook liet hij een weg maken van de driesprong bij de Torenburg naar Oudorp omtrent de Halvemaansbrug of Jan Boyes, waar West-Friesland begint. Welke weg de Munnikenweg wordt genoemd (C.van der Woude, Kronyck van Alckmaer. met zyn dorpen. tweede vermeerderde druk. 23, 110, Alkmaar en zijne geschiedenissen beschreven door Simon Eikelenberg. 1737..87, Chronicon Hollandie,Zeelandie et Terre Traiectensis, door Johannes à Leydis. g.a. Alkmaar, collectie aanwinsten nr.1..263, collectie aanwinsten reg.archief.37-8).

1299, november 7

Sloten afgevaardigden van de Westfriezen te Alkmaar in kasteel Torenburg opnieuw een akkoord met de graaf van Holland en gaf de graaf hun een aantal vrijheden en rechtsbepalingen. "En dit was het einde van de aaloude Vryheidt der Westvriezen, die van deezen tydt het begin hunner welvaart en opkomst konden rekenen" (C.van der Woude, Kronyck van Alckmaer. met zyn dorpen. tweede vermeerderde druk.30, Alkmaar en zijne geschiedenissen beschreven door Simon Eikelenberg. 1737..102, het stadsarchief van Alkmaar 1254-1815, deel 2: regestenlijst.4).

1427

Werd Hendrick van Torenburg, schout van Alkmaar, in het Payglop vermoord (Chronicon Hollandie,Zeelandie et Terre Traiectensis, door Johannes à Leydis. g.a. Alkmaar, collectie aanwinsten nr.1..296v).

1439

Het oudste stadszegel treft men aan op een brief van burgemeesters, schepenen en raden aan die van Abbekerk, maar het is veel ouder, waarschijnlijk al uit de tijd van koning Willem en het stichten van de Torenburg (Alkmaer en deszelfs geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken beschreven door Gysbert Boomkamp. 1747..22).

1454

Overleed schout Nicolaes van Torenburg en is begraven bij de Regulieren te Heiloo (Chronicon Hollandie,Zeelandie et Terre Traiectensis, door Johannes à Leydis. g.a. Alkmaar, collectie aanwinsten nr.1..300, kroniek van wijnkoper. in: g.a.Alkmaar, collectie aanwinsten nr.3..141)

1528, april 24

Werd de eerste steen gelegd van de Oude Friese poort, waarvoor (het land van) Hoog Torenburg werd doorgegraven. En werd de Kraan op de Mient achter de Vismarkt door kerkmeesters verhuurd voor 15 rijns gulden (C.van der Woude, Kronyck van Alckmaer. met zyn dorpen 60, Alkmaer en deszelfs geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken beschreven door Gysbert Boomkamp. 1747..71, kroniek van wijnkoper. in: g.a.Alkmaar, collectie aanwinsten nr.3..179v, collectie aanwinsten reg.archief.54-1).

1537, september 6

Verkocht het stadsbestuur aan Jacob Florisz het land Hoog Torenburg (het stadsarchief van Alkmaar 1254-1815, deel 2: regestenlijst.164).

1564

Werd de Laet doorgetrokken tot in de Bergermeer en werd dit meer, alsook de Egmondermeer bedijkt volgens akkoord tussen de graaf van Egmond, de heer van Brederode en de stad Alkmaar, betalende de stad 600 gulden. En zijn er stenen bruggen gelegd bij de Quakel, aan het einde van Luttik Oudorp bij Claes Hendrix en op het Verdronkenoord bij Claes Neetjes. Ook is besloten het landje achter Luttik Oudorp, genaamd Torenburg, aan te kopen.

(Alkmaer en deszelfs geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken beschreven door Gysbert Boomkamp. 1747..144, kroniek van wijnkoper. in: g.a.Alkmaar, collectie aanwinsten nr.3..200v, collectie aanwinsten reg.archief.18-145, collectie aanwinsten reg.archief.38-41).

1565, februari 28

Werd het landje Hoog Torenburg door de stad aangekocht, onder conditie dat het huisje met de boomgaard van Huibert Pietersz in de Kooltuin zou blijven staan. Ook werden enige roeden land gekocht tot het graven van de nieuwe vaart, liggende bij de Houten buiten de Geesterpoort. In die tijd stond er een toren op het Nieuwland.

(Alkmaer en deszelfs geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken beschreven door Gysbert Boomkamp. 1747..146, het stadsarchief van Alkmaar 1254-1815, deel 2: regestenlijst.244).

1567, februari 26

Deden de erfgenamen van Christina van Torenburg een door haar gestichte kapelanie teniet door de landerijen te verkopen, waarvan de opbrengst gebruikt zou worden tot stichting van twee woningen voor leden van hun geslacht, alsook zouden zij zekere erfpachten benutten door een jongeling uit hun geslacht voor priester te laten studeren.

(Verzamelinventaris i, regestenlijst., 298).

1569, maart 30

Droeg Hilgond Jacobsdr van Torenburg zeker beneficie op het St.Eloysaltaar in de kerk van Alkmaar, waarvan Mr.Jacob van Torenburg afstand had gedaan, op aan Lambert Adriaensz van Torenburg.

(Verzamelinventaris i, regestenlijst., 309, 310).

1569, juli 29

Werd besloten de erven van de Torenburg te verkopen om betimmerd te worden.

(Collectie aanwinsten reg.archief.15-3385, collectie aanwinsten reg.archief. 54-9, fol.47).

1577, september 17

Werd een deel van het land Torenburg gekocht tot het bouwen van een blokhuis bij de Friesepoort.

(Alkmaer en deszelfs geschiedenissen uit de nagelaten papieren van Simon Eikelenberg en veele andere echte stukken beschreven door Gysbert Boomkamp. 1747..377).

1592, april 28

Werd besloten de stadswateren te diepen, met dien verstande dat de burgers zullen diepen voor hun eigen huis. Voorts de brug bij de Friesebrug over de Kooltuin te verlengen, een brug over de Korte Nieuwesloot te maken en het slotje achter het Torenburg te dempen.

(Collectie aanwinsten reg.archief.18-316).

14. W.A. Fasel; Alkmaar en zijne geschiedenissen. Kroniek van 1600-1813; 1973; Vereniging Oud Alkmaar. . (Met bronvermeldingen van het archief van Alkmaar).

...het ons nuttig allereerst te verklaren dat niet wij de schrijver zijn, maar dat deze kroniek is geschreven door een aantal mensen, die reeds lang tot hun vaders zijn verzameld. Zij waren

het, die gegrepen werden door wat zij om zich heen zagen gebeuren en die optekenden wat hun belangrijk voorkwam. Hun geschriften zijn terecht gekomen in het gemeentearchief van Alkmaar, waar zij een weliswaar veilige, doch helaas te weinig gestoorde rust genoten. Bij de ordening van de Collectie Aanwinsten kwam een grote hoeveelheid aantekeningen en fragment-kronieken te voorschijn, die veelal her en der in de handschriften verspreid lagen. Wij hebben ons tot taak gesteld ze systematisch te verzamelen, af te schrijven en chronologisch te ordenen, aangezien al spoedig de conclusie zich opdrong dat deze aantekeningen, mits bijeengebracht en voorzien van een trefwoordenregister, een unieke bron zijn voor de geschiedenis van onze stad. De historisch geïnteresseerde zal immers in de nu volgende bladzijden gegevens aantreffen, welke voorheen onbekend waren en met name zal hij ontdekken, dat verschillende feiten uit de geschiedenis van Alkmaar belicht worden van een onverwachte zijde. Wij worden namelijk niet geconfronteerd met de officiële visie van de stadsregering en de daarvan deel uitmakende regenten, maar met die van mensen uit de burgerij.

1660

Doen de gragten verdiept wierden beoosten de Vriesepoort en bolwerk zijn nog veel swaare dikke fondamente van duyfsteen gevonden, uitgegraven en verkogt. Bezuiden dit slot (= Torenburg) lag een groote kool- en warmoestuin voor de kasteleinsfamilie met een speeltuin. Van dit slot is niet dan eenige halve beelden, een oude weerhaan en de naam overig, als het water de Kooltuin, loopende van de Dijk tot het Luttikoudorp, en Toornburg een straat achter hetzelfde.

(Collectie Aanwinsten, gemeente archief, Alkmaar)

15. J. Van Lennep en W. J. Hofdijk. Merkwwaardige kasteelen in Nederland, deel I; 1854; G.W. Tielkemeijer, Amsterdam

Een fantasetekening van het kasteel de Torenburg in welstand door W.J. Hofdijk

Het kasteel Torenburcht. (Fragmenten)

p.88

De jeugdige WILLEM de Tweede, te *Aken* tot Roomsch-Koning gekroond, in *Holland* terug gekeerd zijnde, wenschte eindelijk voor goed een perk te stellen aan de ongeregeldheden, die een der schoonste landschappen van zijn vaderlijk erfgoed zoo onophoudelijk kwelden. Op zijnen last verrees, kort na 1250, te

Heemskerck de geduchte sterkte, die, met een goed aantal mannen van wapenen voorzien, in het midden van *Noord-Kennemerland* ieder voortrollenden golfslag der Friesche plonderaars een vasten dijk tegenstelde. De Burchtheer GERAERT van HEEMSKERC, die tevens tot Baljuw van *Kennemerland* was aangesteld, en een jaarlijksche toelage van 300 pond ontving, ter bestrijding der oorlogskosten, schijnt met zijne benden de Friesche grenzen nog al verontrust te hebben. De Friezen vergolden dit in 1254 met een inval van hunne zijde, die hun nog in dat zelfde jaar een strijd te water op het lijf haalde, waarbij zy 500 man verloren, en een deel hunner landen verwoest werd.

Er moest echter een meer afdoende maatregel worden genomen, om, zoo geen einde aan hunne herhaalde invallen te ma-

p.89

-ken, ze dan toch te bemoeielijken. De noordelijke weg was hun versperd, sedert het kasteel der Edelen van EGMOND den duinkant beschermd; die over *Alcmaer* bood echter nog open toegang — en hierin besloot de wakkere Koning te voorzien.

Een hoog stuk lands, even beoosten *Alcmaer*, door een moeras van dat plaatsjen gescheiden, en dus in onmiddellijke nabijheid der Friesche grensboorden, bood eene geschikte gelegenheid tot het bouwen eener sterkte aan. Midden door het moeras werd op 's Vorsten last een dijk gelegd, die het hooger gedeelte lands vereenigde met den vasten geestgrond, waarop de Alcmaersche hoeven en huizen waren gebouwd; en te gelijker tijd begon men de grondslagen te leggen van het kasteel, dat den naam van *Torenburcht* ontving.

Wanneer men de overlevering, door vroegere Alkmaarsche schrijvers geboekt, gehoor mag geven, dan moet *Torenburcht* aanvankelijk van drie grachten omgeven zijn geweest, waarvan de overgang telkens door eene versterkte poort werd beschermd. Het kasteel had twee ingangen: één naar het westen of de *Kennemer*, en één naar het noorden of de Friesche zijde. De muren waren zwaar en sterk, en vol vertrekken, geschikt tot het bergen van krijgslieden. Van de vijf torens stonden er twee voor, twee ter zijde, en één achter aan den wal; op den hoogsten toren vond men een ijzeren baken, geschikt om vuur in te stoken, wanneer eenig naderend onraad by nacht noodzakelijk maakte om het noodsein te geven. Boven de poort van den hoofdingang, naar de zijde van den dijk, stond in 1354 nog een gehouwen Bentheimer steen, van boven rondvormig, waarin een burcht, het oude stedewapen, op doodshoofden staande en van eenig gothiesch letterschrift omgeven, zichtbaar was. Behalven de ruime zalen en vertrekken, bevond zich binnen het kasteel ook nog eene kapel. Hier en daar waren vercieringen door halve steenen beelden aangebracht; en dat het gebouw in 1351

nog tot in de geringste bijzonderheden onderhouden werd, blijkt uit een vergulden weerhaan, die dat jaarmerk droeg. De diepe
p. 90

buitengracht was aan de oostzijde tot eene vaart verlengd, langs welke de krijgskoggen geschikte gelegenheid hadden om zoowel de *Swin*- als de *Voormeir* in te stevenen, zoodat geheel *West-Friesland* ten allen tijde voor de Grafelijke benden open lag, en even gemakkelijk te water als te land besprongen kon worden. Ten zuiden van het kasteel werd eene vruchtbare plek gronds geschikt gemaakt voor een warmeshof, en gedeeltelijk met boomen en bloemen beplant, tot een vergier of speeltuin voor den Slotvoogd en diens gezin. Deze plaats, die, even als een gedeelte van den grond des kasteels zelf, sinds lang binnen de stad getrokken is, draagt nog altijd den naam van Kooltuin.

Nu was alzo *Kennemerland* voor zijnen gevaarlijksten vijand gedekt. Een inval aan de oostzijde, door de uitgestrekte *Scharmeir* bespoeld, ging met te groote toerusting en gepaard; en de wakkere Boeckelaars, aan die zijde wonende, hadden, met den Alcmaarders by te springen, te dikwerf getoond dat zy de Friezen geenszins duchtten, dan dat deze zich daar zouden hebben gewaagd. De duinkant was, als wy reeds hebben gezien, door het Kasteel van *Egmond* verdedigd; en de laatst overgebleven toegang werd nu door *Torenburcht* afgesneden.

p.99

Van het kasteel was toen geen spoor meer te vinden. Reeds in de zestiende eeuw was de streek gronds, waarop het had gestaan, geheel van gedaante veranderd. By den inval der Geldersche knechten, in 1517, hadden de Alcmaarders veel geleden, en verzochten daarom eenige jaren later aan Keizer KAREL den Vijfde, om hunne stad weder te mogen bewallen. Het oktrooi daartoe werd den 11^{en} September 1528 te *Mechelen* verleend, en de arbeid toen ook terstond aangevangen. Daar het steedjen zich allengs oostelijk op de aan het water ontwoekerde landerijen had uitgezet, moest ook de buitengracht in die richting worden verlengd. Dit geschiedde: de eerste steen aan eene nieuwe poort, de Friesche genoemd, werd gelegd; de grond van *Torenburcht* doorgegraven, en een deel daarvan, met den warmeshof, binnen de stad getrokken, terwijl weder een gedeelte dezer erven in 1569 werd verkocht, om bebouwd en betimmerd te worden. Men vindt aangeteekend, dat by de werkzaamheden van 1528, het vrachtloon van 1000 steenen 8 penningen (2,5 cts.) beliep; het gereedmaken van een hoed kalk 1 stuiver (5 cts.); terwijl de prijs van het hoed 23 stuivers bedroeg. De baas-metselaar en de baas-timmerman verdienden ieder 6 stuivers daags; de knechts en opperlieden elk 3 stuivers, en de vrouwen, die steenen bikten en ander gering werk verrichtten, 1 stuiver.

p. 100

By het verdiepen der stadsgrachten rondom de evengemelde Friesche poort en het daarbygelegen bolwerk, in 1660, werden nog vele zware en dikke fondamente van duifsteen, tot het kasteel behoord hebbende, benevens groote losse steenen, geschikt

om door blyden geworpen te worden, uitgegraven en verkocht.

Het zelfde vond nog eenmaal plaats by het wechgraven van het Friesche bolwerk, ter bevordering van de vaart door het groot N. H. Kanaal, in 1835, toen niet alleen de grondslagen van zware torens en muren, houten schoeiingen en paalwerk, maar ook nog eenig wapentuig, huisraad en een paar schedels uit den modder werden opgedolven.

De herinnering aan de verdwenen koninklijke stichting is thands alleen nog bewaard in den naam eener straat, die, aan den Kooltuin grenzende, een luttel deel van den alouden kasteelbodem beslaat, en Torenburg heet. —

15A. Commentaar op Lennep en van Hofdijk.

Citaten uit: **E.H.P. Cordfunke in Alkmaar van boerderij tot middeleeuwse stad; 1972; Ter Burg, Alkmaar; p.143**

“Van Lennep en Hofdijk vermelden in hun geromantiseerde beschrijving van het kasteel tal van bijzonderheden, alsof zij het kasteel met “met muren zwaar en sterk...” met “ruime zalen en vertrekken” met eigen ogen hadden aanschouwd. Het kasteel zou vijf torens hebben gehad, alsmede een kapel.

Van Lennep en Hofdijk hebben zich bij hun beschrijving echter geheel gebaseerd op een beschrijving die zij aantreffen in een manuscript dat de Oudorpse notaris Jan Croll in 1749 weer van een ouder handschrift had overgeschreven. Croll had dit onbekende handschrift aangetroffen in de verzameling-Eikelenberg**. In dit handschrift worden ook een aantal voorwerpen, afkomstig van de Torenburg, opgesomd, waaronder een vergulde weerhaan met het jaartal 1351, die op een van de torens zou hebben gestaan, alsmede een grote Bentheimer steen, van boven rond, waarin het wapen van Alkmaar uitgehouwen was. De steen bevond zich ten tijde van Croll boven de deur van de stadstimmerwerf, zoals deze met zijn gebruikelijke nauwkeurigheid vermeldt.*

Croll merkt voorts op dat in hetzelfde handschrift nog een verwijzing stond naar Nannius, die vermeldde dat in zijn tijd (1528), toen Alkmaar met wallen en grachten omringd werd, de fundamenten van het slot gezien konden worden. Dit wijst erop dat het onbekende handschrift – waarvan het origineel uit de verzameling Eikelenberg verdwenen is – na 1550 is ontstaan, met gebruikmaking van ons onbekende bronnen. Dit is jammer, omdat het ons niet meer in staat stelt de betrouwbaarheid van de diverse mededelingen over het kasteel na te gaan. Dit betreft dan vooral het volgende bericht: “Anno 1234 heeft graaf Willem, graaf Dirks broeder, op desen borg zijn hof gehouden, zijnde toen een ronde toren daarna door koning Willem tot een vierkante burcht gemaakt, hebbende op elke hoek een toren, als nu de Friese poort nog is. De meeste steen is Duyvensteen geweest”.

“In deze korte aantekening treffen ons een aantal bijzonderheden. Allereerst blijkt dat het bericht na 1617 werd opgetekend, in welk jaar nl. de Friese buitenpoort werd gebouwd. Nog afgezien van een vergissing (1234 kan niet juist zijn, mogelijk werd 1204 bedoeld), is wel het belangrijkste de mededeling dat de oorspronkelijk ronde toren (woontoren?) door graaf Willem II tot een vierkante burcht verbouwd werd. Helaas kunnen we nu juist deze mededeling niet meer controleren, al zou inderdaad het gebruik van tufsteen op een hogere ouderdom wijzen, dan we tot op heden aan de Torenburg toeschreven. Dat inderdaad voor de fundering tufsteen werd gebruikt, wordt bevestigd in een bericht uit 1660. In dat jaar werden de grachten verdiept en trof men beoosten de Friese poort en het daarbij gelegen bolwerk vele zware en dikke fundamenten van tufsteen aan, die toen werden uitgegraven en verkocht.

Ook in 1821, bij het graven van het Noordhollands kanaal, en vooral in 1835 toen de bocht in dit kanaal rond de Friese buitenpoort werd rechtgetrokken, werden fundamenten van het kasteel aangetroffen. In laatstgenoemd jaar werden de grondslagen van torens, muurwerk, alsmede houten beschoeiing, wapentuig, huisraad en zelfs enkele schedels aangetroffen en in tekening gebracht. Wij

zijn daardoor in de gelukkige omstandigheid de juiste ligging van de Torenburch en iets van de plattegrond te kunnen vastleggen."

*Gemeente Archief Alkmaar, handschrift A16, p. A121 e.v.

**Zie W.A. Fasel tot aan 1800

15B. Recent archeologisch onderzoek (2010).

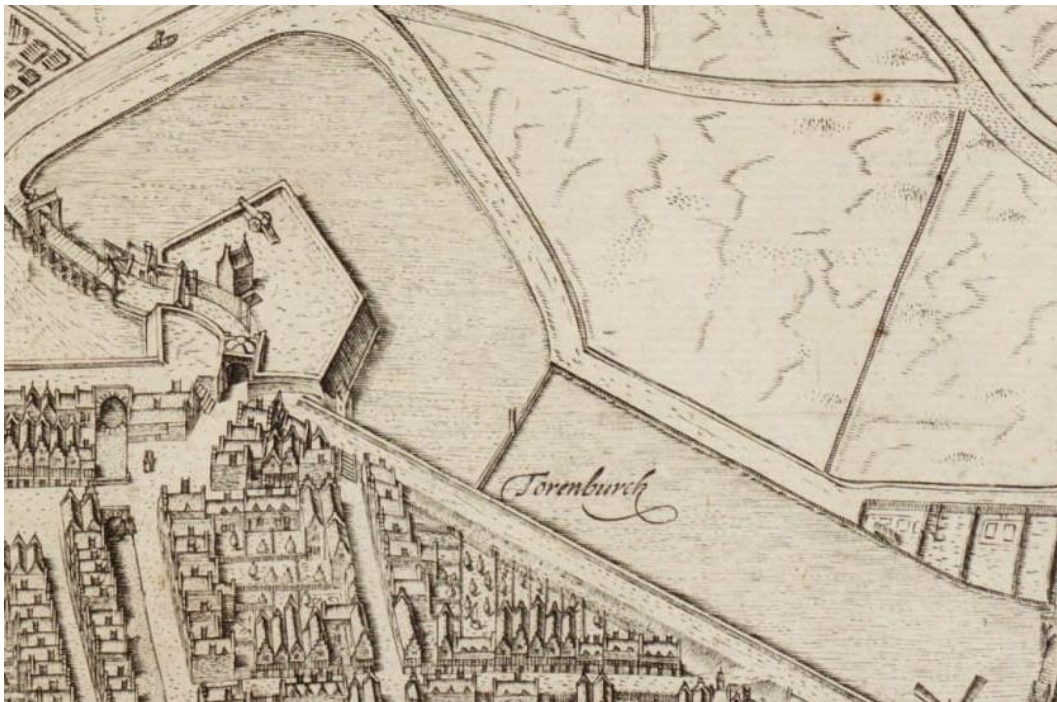
Citaten uit:

Peter Bitter. Die muere van onse voorouders. Opgravingen van vestingwerken aan de noordkant van Alkmaar (2006-2009).

Een uitgave in de reeks Rapporten van Alkmaarse Monumenten en Archeologie RAMA 16; 2010; Gemeente Alkmaar.

p.59/60

"Doordat het kasteel zo snel al weer verdwenen is, zijn er uiterst weinig gegevens over de ligging en het uiterlijk ervan. Op de stadskaart van Alkmaar door Cornelis Drebbel uit 1597 staat in de vestgracht de toponym Torenburch. Volgens een ooggetuige, Petrus Nannius, waren bij het graven van deze vestgracht, in 1528, opmerkelijke funderingen gevonden die bij het kasteel moeten hebben gehoord. De straatnaam Torenburch in de binnenstad lijkt eveneens te verwijzen naar deze vondst van kasteelresten. De straat is aangelegd rond 1575. Het kasteel heeft echter niet precies bij de straat Torenburch gelegen. De naam is immers ook gebruikt voor een groter terrein ten noorden van het Luttk Oudorp. Er was zelfs onderscheid tussen twee als weiland gebruikte gebieden Hoog-Torenburch en Laag-Torenburch."

Uitsnede van de kaart van Cornelis Drebbel 1597

p.61

"Of men bij de aanleg van het bolwerk de kasteelresten heeft gezien is niet bekend, maar in 1660 gebeurde dat wel: 'Doen de grachten verdiept wierden beoosten de Vriesepoort en bolwerk zijn nog veel swaare dikke fondamente van duyfsteen gevonden, uitgegraven en verkogt.' Nota bene, men heeft hier dus tufsteen gevonden, een natuursteensoort die voor belangrijke gebouwen gebruikt werd vóór de introductie van de baksteen in de 13de eeuw."

p. 60

“De in 1835 gevonden resten moeten afkomstig zijn van de oudste Friese poort en brug, aangelegd bij de pas gegraven vestgracht. Op 24 april 1528 werd de eerste steen gelegd voor deze poort, die vanaf de Herenweg

leidde naar een hoofdweg over de Westfriese Omringdijk: de (huidige) Frieseweg.

Deze locatie is naderhand nógmaals doorgraven door het Noordhollands kanaal – het bevindt zich ongeveer aan de westkant van de Friese brug. In 1992 werd op deze plek nog tufsteenpuin omhoog gehaald bij het leggen

van kabels onder het kanaal. De vondst van tufsteen roept vragen op over de ouderdom van het kasteel. Omdat baksteen in 1255 het overheersende bouw materiaal was, vermoeden we dat het kasteel

een oudere voorganger heeft gehad. Deze wordt echter niet in de schriftelijke bronnen vermeld.

Wellicht wordt het bedoeld met een niet nader gelokaliseerd grafelijk ‘Huis te Oudorp’ dat in 1204 in de Annalen van Egmond is vermeld.”

p. 66

“Het kasteel lag blijkbaar grotendeels of geheel middenin het tegenwoordige kanaal – dit terrein is al in 1528 doorgraven bij de aanleg van de vestgracht en in 1821 bij de aanleg van het kanaal.

Wellicht lag een deel van het kasteel toch meer zuidelijk en zijn er op de zuidelijke oever van het kanaal, onder de Kanaalkade en wie weet bij de straat Torenburg, nog sporen van in de bodem verborgen!”